

ל בסיון תשפ"ב, 29.6.2022

גיליון מס' 809

פרשת חקת

לפני הכל, להקשיב למצוקה של הזולת!

מאת מרדכי גילה, לביא

לקבלת דף פרשת שבוע בווצאפ (קבוצה שקטה) – לחצו/י כאן

40 שנה מחיי הקדיש משה כדי לשחרר את עם ישראל מעבדות מצרים ולהוביל אותם לארץ ישראל, ובמעמד של כמה רגעים המתואר בפרשתנו, איבד את הזכות להשלים את המשימה ולהגשים את חזונו. כל הפרשנים עסוקים בנסיון להסביר מה היה חטאם הגדול של משה ואהרון. נתמקד כאן בעיקר במשה. האם הכאת הסלע במקום דיבור אליו נחשבה כחטא כה חמור משום שהיא עלולה להטעות את קטני האמנה להאמין בקסם וכישוף? אין הבדל גדול בין מקרה זה לבין מה שקרה כשנה לפני כן כאשר משה הצטווה דווקא להכות בסלע. גם אז קטני האמנה יכלו לחשוב שמשה בעצמו בכוחו מחולל את הנס. גם הפעם, אם היה מדבר אל הסלע כפי שנצטווה יכלו לחשוב שהמים נובעים בזכות כוח דיבורו של משה. אז מה היה חטאו הגדול?

אבל ברצוני להתמקד לפני כן בשאלה אחרת. מקובל עלינו שניסים מתרחשים ברצון ה' בלבד. ה' ברא את חוקי הטבע, וקיומם באופן קבוע ותמידי תלוי אך ורק ברצון ה'. לכן, ברצותו החוקים מתבטלים ומתרחשים ניסים. אין ספק שהמים יצאו ברצון ה', למרות שמשה חטא והיכה בסלע במקום לדבר אליו. אם כך, למה בכל זאת התרחש הנס?

משום מה המפרשים שאני ראיתי מתעלמים משאלה זו למרות שזו שאלה הנוגעת לעיקרי האמונה ולהבנה שלנו את סדר העולם. אנסה להשיב על השאלה, ואעשה זאת על דרך הדרוש, שלא כפשט הפסוקים והקשרם.

משה כעס על העם ששוב התלונן והתמרמר, ורצה להעביר מסר של כעס: "שמעו נא המורים, המן הסלע הזה נוציא לכם מים?" רוב המפרשים מבינים שהאות ה"א בתחילת האמירה של משה, "המן הסלע הזה" היא ה"א" השאלה, ואם כן, זאת שאלה רטורית. אני מציע לקבל אותה כמשמעה: "אתם ממשיכים להמרות את ה', ואתם באמת חושבים שנוכל לחולל ניסים כמו מעשי קסם?" התשובה המתבקשת היא כמובן שלא, כי הנס מה' ובמצב של כעס אין מקום לנס. כהמחשה משה היכה בסלע, כמו שעשה שנה לפני כן, אבל הפעם כדי להראות שלא יוצאים מים. הוא הרי הצטווה לדבר אל הסלע ולא להכות בו. וכשהיו העם רואים שאין הפעם ניסים, הם היו נשברים ובוכים ומתפללים אל ה'. אז משה היה מדבר אל הסלע, והנס היה מתרחש.

אבל מיצג הכעס הזה לא התאים כאן. העם היה במצוקה, וה' הרחום והחונן עשה נס והשקה את העם. המטרה הייתה לתת מים לעדה, ולא לחנך אותם לאמונה במיצג שווא של כעס. לכן קרה נס והסלע הוציא מים, למרות שמשה הפר את הציווי. מכאן נוכל לענות גם לשאלה מה היה חטאו של משה: מנהיג חייב להיות רגיש למצוקות של מי שעומד לפניו. מי שמתעלם מהצורך לטפל במצוקה ומנצל אותה כדי לחנך נכשל במשימתו כמחנך וכמנהיג.

אסור למנהיג אמיתי להיות אדיש לרגשות ולמצוקות של העדה שלו. למרות שמטרת משה הייתה לשם שמיים, זהו כשל מהותי ועמוק שבגיניו נענש בחומרה.

איך קרה שמשה אבי כל הנביאים, נכשל באדישות כלפי טענת העם על מצוקת הצמא? אולי זה קרה כי למשה ואהרון היו מים... הרי לא ייתכן שהם נכנסו למשכן ולאהל מועד מבלי לרחוץ את ידיהם ואת רגליהם כפי שנצטוו! אולי משום כך הם לא הבינו עד כמה חמורה וקשה מצוקת המחסור במים. אולי הם חשדו שלא בצדק, שטענת הצמא הייתה בעצם מסווה למניעים אחרים להתלונן, מניעים פחות מרשימים?! אם זה אכן היה המצב, נראה מובן יותר שמשה נתלה בתלונה על צמא וניצל אותה לחינוך העם מבלי לפתור קודם כל את המצוקה.

זהו כשל שאנחנו מכירים גם מימינו. גם כיום קורה לא פעם שהשיח נפגם כאשר מתוך אדישות למצוקת הזולת, אנשים מיחסים לו מניעים אחרים מאלו שהוא מבטא כנימוק לדבריו. אפשר ללמוד מכאן כלל גדול עבור מי שרוצה לזכות באמונו של הציבור העומד כנגדו: קודם כל האמן לטיעוניו והיה קשוב למצוקתו.

ואנחנו נלמד קל וחומר: אם **מנהיגים** שפעלו לשם שמיים נענשו משום שגילו אדישות למצוקה, מה נגיד על אלה הפועלים למען מטרת פחות נעלות ומגלים אדישות למצוקת האחר?

מרדכי גילה. יליד שוודיה. חבר קיבוץ לביא. ספרו "עצי לבנה ומסילות ברזל" על קליטת ניצולי שואה בשוודיה ב-1945 יצא לאור ב-2018

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il